

Teri Pračet

POSLEDNJI
KONTINENT

Prevela
Nevena Andrić

Laguna

Naslov originala:

Terry Pratchett

THE LAST CONTINENT

Copyright © Terry and Lynn Pratchett 1998

First published by Victor Gollancz Ltd, London

Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

Disksvet je svet i ogledalo svetova.

Ovo nije knjiga o Australiji. Ne, ovde se govori o jednom sasvim drugom mestu, koje je naprosto slučajno, tu i tamo, pomalo... australijsko.

Svejedno... ne beri brigu, jašta.

Naspram zvezda prolazi kornjača i nosi četiri slona na oklopu.

I kornjača i slonovi veći su nego što bi ljudi očekivali, no kad se poređi tamo, među zvezdama, razlika između ogromnog i sitnog veoma je mala.

Međutim, ova kornjača i ovi slonovi veliki su po merilima kornjača i slonova. Oni nose Disksvet, njegove neizmerne zemlje, oblačna nebesa i okeane.

Ljudi ne *žive* na Disku ništa više nego što žive na loptama u drugim, manje rukotvorenim delovima multiverzuma. O, planete su možda mesto gde njihovo telo jede užinu, ali *žive* drugde, u sopstvenim svetovima koji, vrlo zgodno, kruže oko središta njihovih glava.

Kada se bogovi okupe, pričaju priču o izvesnoj planeti čiji su stanovnici, s neznatnim zanimanjem, posmatrali kako se ogromne komadine leda zabijaju u jedan drugi svet – astronomski gledano, u prvog komšiju – *a onda ništa nisu uradili po tom pitanju* jer tako nešto se dešava samo u svemiru. *Inteligentna* vrsta bi barem našla kome da se požali. No, svakako, niko ne veruje ozbiljno u tu priču, jer baš toliko glupa rasa nikad ne bi otkrila ni slud.*

* Mnogo je lakše otkriti slud nego vatru, a jedva nešto teže vodu.

Ipak, ljudi stvarno veruju u svašta. Na primer, među nekim narodima postoji legenda kako jedan starac nosi čitav univerzum u kožnoj vreći na leđima.

A i u pravu su.

Drugi kažu: čekaj, ako nosi ceo univerzum u džaku, je l' tako, onda znači da nosi i sebe i džak *u džaku*, jer u univerzum spada sve. Uključujući i njega. I džak, naravno. U kome se već nalaze on i džak. Takoreći.

Odgovor na to je: i?

Svi plemenski mitovi su istiniti, zavisno od toga šta podrazumevate pod „istinom“.

Uopšteno gledano, može se proveriti koliko je neki bog svemoćan po tome može li da vidi pad malecne ptice. Ipak, samo jedan bog hvata beleške i onda unese nekoliko ispravki, kako bi ptica sledeći put pala brže i dalje.

Možda ćemo saznati zašto.

Možda ćemo saznati zašto je ljudski rod ovde, mada je to složnije, i nameće pitanje: „A gde bi drugo trebalo da budemo?“ Užasna je pomisao kako bi neko nestrpljivo božanstvo moglo da razmakne oblake i kaže: „Sunce vam žarko, još ste ovde? Mislio sam da ste otkrili slud pre hiljadu godina! U ponedeljak mi isporučuju deset triliona tona leda!“

Možda ćemo saznati čak i zašto je kljunar.*

* * *

* Ne zašto je on *nešto*. Prosto, zašto je.

Sneg, gust i mokar, stropoštavao se na travnjake i krovove Nevidljivog univerziteta, najboljeg fakulteta magije na Disksvetu.

Bio je to lepljiv sneg, pa je celo mesto izgledalo kao nekakav skup ali neukusan ukras, i lepio se za čizme Makabru, glavnom tukmaku, dok je koračao kroz hladnu, divlju noć.

Još dva tukmaka* istupila su iz zaklona potpornih stubova i pošla za njim na svečani marš prema glavnoj kapiji.

Bio je to stari običaj, vekovni, i leti bi se po nekoliko turista vrmalo naokolo i posmatralo, ali ceremonija ključeva odvijala se svake noći, u svako godišnje doba. Puki led, vetar i sneg nikad je nisu sprečili. U davna vremena, tukmaci su se pentrali preko čudovišta s pipcima kako bi izveli ceremoniju; gacali su kroz poplave, polucilindrima zamahivali na zalutale golubove, harpije i zmajeve, i nisu obraćali pažnju na tamo neke profesore koji bi s treskom otvorili prozore i počeli glasno da proklinju, u stilu: „Prekinite više s tom larmom, sunce vam vaše! *Zašto to radite?*“ Nikada nisu prekinuli, čak ni pomislili da prekinu. Ne možeš da zaustaviš Tradiciju. Možeš samo da je dopuniš.

Tri čoveka stigla su do senki kod glavne kapije, gotovo nevidljive od uskovitlanog snega. Tukmak na dužnosti ih je čekao.

„Stoj! Ko Ide?“, povika.

Makabr je salutirao. „Arhirektorovi Ključevi!“

„Prođite, Arhirektorovi Ključevi!“

* Nešto između portira i proktora. Tukmak se ne bira po maštivosti, pošto je uglavnom nema nimalo.

Glavni tukmak stupi napred, ispruži ruke s dlanovima povijenim unatrag, prema sebi, i potapša se po grudima, po mestu gde je neki davno sahranjeni tukmak nekada imao dva džepa. Tap, tap. Potom spusti ruke pored tela i kruto se potapša po jakni sa obe strane. Tap, tap.

„Majku Mu! Zakleo Bih Se Da Su Mi Bili Tu Pre Sekund!“
zaurla, izgovarajući svaku reč s pažnjom jednog buldoga.

Vratar je salutirao. Makabr je salutirao.

„Jesi Li Pogledao U Sve Džepove?“

Makabr je salutirao. Vratar je salutirao. Mala snežna piramida gomilala mu se na polucilindru.

„Mora Da Sam Ih Zaboravio Na Komodi. Uvek Isto, Zar Ne?“

„Trebalo Bi Da Pamtiš Gde Ih Spuštaš!“

„Stani, Možda Su Mi U Drugoj Jakni!“

Mladi tukmak, koji je ove nedelje bio nosilac druge jakne, istupi. Svaki je salutirao ostaloj dvojici. Najmlađi pročisti grlo i izusti:

„Ne, Pogledao Sam... Tamo... Jutros!“

Makabr mu malčice klimnu glavom, u znak priznanja što je dobro obavio težak posao, i ponovo se potapša po džepovima.

„Čekaj, Ipak Su U Ovom Džepu, Mamicu Im Njihovu! E Baš Sam Bukvan!“

„Ne Brini, I Meni Se Dešava!“

„E Baš Me Sramota! I Glavu Ću Da Zaboravim Sledeći Put!“

Negde u tami, zaškripa prozor.

„Ovaj, gospodo, izvinite...“

„Pa, Izvoli Ključeve!“, reče Makabr još glasnije.

„Najlepše Hvala!“

„Pitam se biste li mogli...“, nastavi drhtavi glas, kao da se izvinjava što je uopšte pomislio da se požali.

„Sve Na Svom Mestu!“, povika vratar i vrati ključeve.

„...možda *malko* tiše...“

„Bogovi Nam Svima Pomogli!“, kriknu Makabr, a vene mu iskočiše na debelom, tamnocrvenom vratu.

„Sad Pazi Gde Ih Ostavljaš. Ha! Ha! Ha!“

„Ho! Ho! Ho!“, razdra se Makabr, van sebe od besa. Kruto je salutirao, okrenuo nalevo krug uz mnogo nepotrebnog treskanja nogama i, pošto je drevni razgovor bio gotov, odmarširao natrag do tukmačke spavaonice uz tiho gundanje.

Prozor malenog univerzitetskog lečilišta ponovo se zatvori.

„Zbog onog čoveka stvarno poželim da opsujem“, reče Blagajnik. Prekopao je po džepovima, izvukao zelenu kutijicu pilula od suvih žaba i prosuo nekoliko dok je petljao oko poklopca. „Poslao sam mu bezbroj dopisa. Kaže da je to tradicija, ali, ne znam, toliko je... prgav kad je to u pitanju...“ Izduvao je nos. „Kako mu je?“

„Nije dobro“, reče dekan.

Bibliotekar je bio teško, teško bolestan.

Sneg je poput gipsa prijanjao uz zatvoren prozor.

Ispred razbuktales vatre nalazila se gomila ćebadi. Povremeno bi se stresla. Čarobnjaci su je zabrinuto posmatrali.

Predavač savremenih runa grozničavo je listao knjigu.

„Hoću da kažem, kako da znamo da li je od starosti ili ne?“, reče. „Šta je starost kod orangutana? *A pri tom* je i čarobnjak. *A pri tom* sve vreme provodi u biblioteci. Sva

ta magijska zračenja sve vreme. Nazeb mu nekako napada morfičko polje, ali uzrok može da bude *bilo šta*.“

Bibliotekar kinu.

I promeni oblik.

Čarobnjaci su tužno gledali u nešto što je veoma ličilo na udobnu fotelju koju je neko, iz nekog razloga, presvukao crvenim krznom.

„Kako da mu pomognemo?“ reče Ponder Stibons, najmlađi član kolektiva.

„Možda bi mu prijalo nekoliko jastuka“, reče Ridkali.

„Arhitektore, mislim da je to malko neukusno.“

„Šta? Zar ne voli svako udobne jastuke kad malo klone duhom?“ reče čovek za koga je bolest bila zagonetka.

„Jutros je bio sto. Od mahagonija, verujem. Izgleda da je bar u stanju da sačuva boju.“

Predavač savremenih runa uzdahnu i zatvori knjigu.

„Svakako je izgubio kontrolu nad morfičkom funkcijom“, reče. „To i nije iznenađujuće. Kad se jednom promeni, lakše će se promeniti opet, bojim se. Vrlo poznata činjenica.“

Pogleda u arhitektozov zaleđeni osmeh i uzdahnu. Mastrum Ridkali je bio ozloglašen kao neko ko se ne trudi da razume bilo šta ako iko drugi to može da uradi umesto njega.

„Prilično je teško promeniti oblik živom biću, ali kad se to jednom desi, sledeći put je mnogo lakše“, prevedu.

„Kako, molim?“

„Bio je čovek pre nego što se pretvorio u čovekolikog majmuna, arhitektore. Sećaš se?“

„A. Da“, reče Ridkali. „Baš čudno kako se navikneš na nešto. Čovekoliki majmuni i ljudi su u srodstvu, kaže mladi Ponder.“

Ostali čarobnjaci su ga belo gledali. Ponder iskrivi lice.

„Pokazuje mi poneke nevidljive zapise“, reče Ridkali. „Baš su zanimljivi.“

Ostali čarobnjaci namrštiše se na Pondera Stibonsa, kao što biste se vi namrštili na čoveka koga zateknete kako puši u fabrici vatrometa. Dakle, *sad* znaju koga da krive. Kao i obično...

„Je l' to baš *mudro*, gospodine?“ reče dekan.

„Znaš, dekane, ja sam slučajno arhitektore ovde negde“, reče Ridkali mirno.

„Zaslepljujuće očigledna činjenica, arhitektore“, reče dekan. Njegovim tonom mogli ste da sećete sir.

„Moram da pokažem zanimanje. Da ljudi ne klone duhom, znaš“, reče Ridkali. „Moja vrata su uvek otvorena. Vidim sebe kao deo tima.“ Ponder se ponovo štreću.

„Ne mislim da sam u srodstvu s nekakvim čovekolikim majmunima“, reče stariji docent. „Hoću da kažem, zar ne bih znao? Zvali bi me na venčanja i tako dalje. Roditelji bi mi rekli nešto kao: 'Ne obraćaj pažnju na ujka Čarlija, i *treba* tako da smrdi', zar ne? I bilo bi portreta u...“

Fotelja kinu. Usledio je neprijatan trenutak morfičke nesigurnosti i bibliotekar je opet bio opružen u starom obliku. Čarobnjaci su ga oprezno posmatrali da vide šta će dalje biti.

Zaista je bilo teško setiti se vremena kad je bibliotekar bio ljudsko biće. Svakako niko nije mogao da se seti kako je izgledao, pa čak ni kako se zvao.

Magijska eksplozija, stalna mogućnost na mestu kao što je biblioteka, gde se toliko nestabilnih magijskih knjiga tiska opasno blizu, uvela ga je u neočekivano majmunstvo

pre mnogo godina. Od tada se nijednom nije osvrnuo na pređašnji život, a nije se osvrtao ni naniže. Njegovo krupno, kosmato obličje, koje se na jednoj ruci klata na najvišoj polici dok stopalima razmešta knjige, postalo je omiljeno na celom Univerzitetu; njegova posvećenost dužnostima svima je služila kao primer.

Arhitekt Ridkali, u čijoj se glavi ova rečenica beše izdajnički uobličila, shvati da nesvesno sastavlja nekrolog.

„Je l' zvao neko doktora?“

„Džimi Krofna* je bio po podne“, reče dekan. „Probao je da mu izmeri temperaturu, ali bojim se da ga je bibliotekar ujeo.“

„Ujeo ga? S toplometrom u ustima?“

„Ovaj. Ne baš. Upravo ste, takoreći, otkrili razlog što ga je ujeo.“

Usledio je trenutak svečane tišine. Stariji docent podiže malaksalu šapu od crne kože i nesigurno je potapša.

„Je l' piše u toj knjizi imaju li majmuni puls?“, reče. „Je l' treba nos da mu bude hladan ili šta?“

Začu se tih zvuk, kao kad pet-šest ljudi u isto vreme usisa vazduh. Ostali čarobnjaci počеше da uzmiču od starijeg docenta. Nekoliko sekundi nije bilo drugog zvuka do pucketanja vatre i zavijanja vetra napolju.

Čarobnjaci domileše natrag.

Stariji docent, sa zapanjenošću nekoga ko još poseduje sve poznate udove, veoma polako skide špicasti šešir.

* Najbolji veterinar u Ank-Morporku; pozivaju ga uglavnom ljudi koji pate od boljki suviše ozbiljnih da bi se poverile običnim medicinarima. Jedina slepa mrlja kod Krofne bila je sklonost da podrazumeva kako je svaki pacijent, u većoj ili manjoj meri, trkački konj.

Ovako nešto čarobnjaci su činili samo u najsumornijim okolnostima.

„Dakle, to je to, onda“, reče. „Jadničak je pošao kući. Vraća se u veliku pustinju na nebu.“

„Ovaj. Možda prašumu“, reče Ponder Stibons.

„Možda bi gospođa Vitlou mogla da mu napravi malo vruće, okrepljujuće supe“, reče predavač savremenih runa.

Arhitekt Ridkali je razmislio o domaćičinoj vrućoj, okrepljujućoj supi. „Pretpostavljam da će ga izlečiti ili ubiti“, promrmlja. Oprezno potapša bibliotekara. „Drž' se, matori“, reče. „Uskoro ćeš opet biti na nogama i nastaviti da valjano doprinosiš radu.“

„Na pesnicama“, reče dekan usrdno.

„Kako molim?“

„Na pesnicama, pre nego na nogama.“

„Na točkicama“, reče predavač savremenih runa.

„Ovaj stvarno zbija neslane šale“, reče arhitekt.

Otumarali su iz sobe. Iz hodnika su dopirali sve udaljeniji glasovi:

„Čini mi se da mu je baš prebledeo onaj peškirić na naslonu.“

„Sigurno postoji nekakav lek?“

„Ovo mesto neće biti isto bez njega.“

„Svakako je jedinstven.“

Kada su otišli, bibliotekar oprezno navuče deo ćebeta preko glave, čvrsto zagrlj termofor i kinu.

Sada su tu bila *dva* termofora, jedan mnogo veći od drugog i sa crvenom krznenom navlakom u obliku mede.

* * *